

Winnipeg

ITSASONTZIAREN
ETA HAURTXOAREN
HISTORIA

Duela 80 urte *Winnipeg* itsasontzia Valparaison lehorreratu zen gerratik ihesi zihoazen 2.100 errefuxiatuekin. Tartean zen Agnes America Winnipeg, Barakaldo eta Abanto atzean utzi eta Andeen itzalpean beste bizitza bati ekin behar izan zion senar-emazte euskaldun baten haurtxo jaio berria.

 MAURO SARAVIA

1 939an Parisen zen Pablo Neruda poeta txiletarra, kontsul lanak egiten. 1936ko Gerratik ihesi joandako milaka errepublikarrek Frantzia jasaten zituzten baldintza miserableen aurrean, ekintzara pasatzea erabaki zuten, eta Txileko Gobernuari finantzazioa eta baliabideak eskatu zizkion. Erronka pertsonal bihurtu zen krisi humanitario hori konpontzea.

Baina Txilen lurrikara ikaragarri bat sufritu berri zuten eta Pedro Aguirreren gobernua ez zegoen laguntza emateko prest, hegoaldeko hiri batzuk erabat suntsitu baitziren. Nerudak ez zuen etsi eta, Delia del Carril bikotekidearekin, Hego Amerikako eta Europako beste herrialdeetara jo zuen laguntza eske; Argentina nahiz Uruguai hirietan barrena ibili ondoren errefuxiatuak barkuz Txilera garraiatzeko dirua lortu zuen.

Frantziara itzuli bezain laster *Winnipeg* itsasontzia alokatu zuen eta erbestean zegoen Espainiako Gobernu Errepublikarraren bidez elkarriketak egiten hasi ziren Txilera nor eraman akeratzeko. Eskulan kualifikatua behar omen zen, hori zen Nerudak erabilitako trikimailua txiletar kontserbadoreek bere proiektua arriskuan jar ez zezaten.

Itsasontzia 1939ko abuztuaren 4an abiatu zen Bodeletik 2.100 lagun zituela, eta Panamako kanala igaro on-

doren hegoaldeko hemisferiorantz egin zuen, abuztuaren 26an Arican porturatzeko, Txile iparraldean. Galiziar arrantzale multzo bat utzi zuten bertan eta aurrera jarraitu zuten Valparaisoraino: irailaren 3an iritsi ziren Pazifikoko portu garrantzitsu hartara. Errefuxiatuen artean 600 inguru han geratu ziren, baina gainerako guztiak tren hartu zuten Santiagoraino eta bidean txiletarrek heroiak bezala hartu zituzten. Hainbestearinokoa izan zen ongi etorria, ezen bi orduko bidaia izan behar zuena sei ordukoa bihurtu baitzen.

“Kritikak borratu dezala ene poesia guztia, nahi badu. Baina gaur gogoan dudan poema hau inork ezin izango du borratu”, errexitatu zuen Nerudak *Winnipeg* eta bere bidaiaz. Errepublikar erbestearen historian errefuxiatu gehien eraman zuen itsasontzia bilakatu zen.

WINNIPEG IZENEKO HAURTXO BAT

Winnipeg itsasoratu eta bi egunera, Finisterreko lurmuturraren parean eskifaia egoera oso berezian aurkitu zen: emakume bat berehala erditzeaz zegoen. Piedad Bollada zen, Barakaldoko herritarra, eta alboan zuen Eloy Alonso senarra, Abanto-Zierbenakoa. Halaxe jaio zen Agnes America Winnipeg izeneko neska txikia.

Zergatik hiru izen horiek?

Jaio nintzen momentua oso berezia izan zelako. Itsasontziko kapitaina nire gurasoengana hurbildu zen eta galdetu zien ea bere emaztearen izena jartzea nahi zuten, Madril hil baitzen Francoren obus batek jota, Agnes. Nire gurasoek baietz, ez baitzeukaten oraindik izenik erabakita. Gero pentsatzen hasi ziren: “Zergatik ez diogu America ere jartzen? Harantz goaz...”, eta azkenik Winniperek erantsi zioten izenari, itsasontzian jaio nintzelako.

Itsasontzian bertan jaio zinen orduan...

Bai, itsasontzi ezaguna, ederra... “Esperantzaren barkua” deitzen zioten, Txilera eraman baigintuen. 1939ko abuztuaren 6an jaio nintzen, Bodeletik irten eta bi egunera. Hasiera batean frantziar bezala inskribatu ninduten, itsasontzia bandera horrenpean zegoelako, baina behin lehorrera jaitzita txiletar naziotasuna eman zidaten.

Zure gurasoek zer kontatu zituzten itsasontzian bizitakoaz?

Bizipen ona izan zen haientzat, barkuan ondo zeuden, inola ere ez kexatzeko moduan. Euskal korua zegoen, baita koru katalan bat ere, eta denei alaitzen zieten bizitza. Anaiak zortzi urte zituen eta gogoan du protesta egiten zuela dilistak ez zitzaizkiolako gustatzen haien tartean harriak azaltzen zirelako... pentsa! Sekula ez zen jakirik falta izan.

Winnipeg mila izenak

1918an Dunkerquen eraikia, hasieran *Jacques Cartier* izena jarri zioten eta meteorologia datuak biltzeko erabili izan zen itsasontzia. 1930ean *Winnipeg* jarri zioten izena eta 1939an alokatu egin zuten errefuxiatuak garraiatzeko. Txilera iristean jabetza eskuz aldatu zen salaketa judizial baten ondorioz eta Bigarren Mundu Gerran Frantzia okupatuko Vichyren gobernu kolaborazionistak erabili zuen *SS Paimpol* izenarekin. Baina 1941ean belaontzi holandar batek harrapatu eta britainiar gobernuak konfiskatu egin zuen. *SS Winnipeg* berrizendatu zuten. 1942ko urrian hondoratu zuen urpeko-ontzi alemaniar batek. Baina Agnes America Winnipegek (irudi handian) darama bere izena eta oroimena.

EUSKARALDIAREN IKERKETA
 "USURBILGO EMAITZEN AURKEZPENA "

azaroak 6, **ASTEAZKENA**,
 18:00 Potxoenean **DOAN**

DANTZA

"ORBEL JAUZIA emanaldia"
 Orbeldi Dantza Taldea
 azaroak 8, **OSTIRALA**,
 19:30 Sutegi **SARRERAK***

KONTZERTUA "IZAKI GARDENAK "

azaroak 10, **IGANDEA**,
 19:00 Sutegi **SARRERAK***

KALEJIRA-BERTSO BAZKARIA

"Maialen Lujanbio eta Igor Elortza"
 azaroak 9, **LARUNBATA**,
 12:30 Mikel Laboa plazatik
BAZKARI-TXARTELA*

SOLASALDIA "Josune Arakistain,

Huntza taldeko abeslaria"
 azaroak 12, **ASTEARTEA**,
 19:30 Sutegi **DOAN**

POESIA ERREZITALDIA

"Ugaitz Agirre-ren poesia "
 azaroak 15, **OSTIRALA**,
 19:30 Sutegi **DOAN**

ANTZERKIA "Tabernaria "

azaroak 16, **LARUNBATA**,
 20:00 Sutegi **SARRERAK***

PELIKULA "AGUR ETXEBESTE"

azaroak 17, **IGANDEA**,
 19:30 Sutegi **SARRERAK***

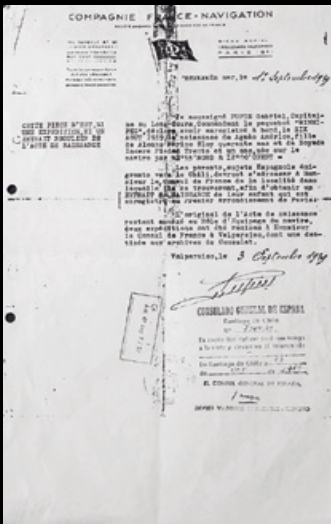
***SARRERAK:** Aldez aurretik Bordatxon, Txirristan, Lizardin eta Noauako egoitzan. Noauako bazkideekprezio berezian Noauako egoitzan aldez aurretik. ***BAZKARI-TXARTELA:** Bordatxon, Noauan eta Aitzagan salgai soilik.

NOAUA KO KULTURALDIA
2019 USURBIL

Agnes America Winnipeg jaio berritan, itsasontzian ateratako argazkian.

Ezkerrean, Kapitainak sinaturiko dokumentua Valparaisoan jaiotza agiria lortzeko.

Eskubian, Piedad Bollada eta Eloy Alonso gurasoak, zahartzaroan Euskal Herrira egindako bidaiia batean.

Anaiarentzat ez zen garai gozoa izan hala ere.

Justo izena zuen eta Frantziara bidali zuten gerra betean. Han denbora dezente egon zen, hiru urte inguru. Amak baimena lortu zuen kontzentrazio esparrutik irte-teko eta segituan bere bila hasi zen. Asko kostatu zitzaion aurkitzea, haurrik gabeko senar-emazte batzuen eskuetan zegoen.

Zein kontzentrazio esparruz ari zara?

Argelès-sur-Mer (Ipar Katalunia). Esparrua bisitatzera joan nintzen eta oso emozionantea izan zen. Anaiarekin han ingurutik gindoazen autoz eta halako batean herriaren izena ikusi nuen: "Geldi, geldi!" esan nuen, eta anaiak: "Zer gertatzen da?", "Ez al duzu kartela ikusi? Hemen izan ziren gurasoak kontzentrazio zelaian!". Orain hondartza eder bat da, etxe eta txalet politekin. Hondarretan esertzean malkoak irtetzen zitzaizkidan, aita eta ama hor egon zirela pentsatzea ere...

Orduan ez zen hain polita izango.

Gizonek hondarretan zuloak egiten zi-

tuzten eta manta batekin tapatzen ziren hotzetik; haur eta emakumeak egurrezko barraka batzuetan edukitzen zituzten, etzateko ez zuten lastoa besterik.

Nola izan zuten itsasontziaren berri?

Zerrenda bat osatu zen, askoz gehiago ez dakit. Bordelera joan eta han abisatu zieten barku batek zegoela Frantziatik aterako ziena.

Eta Txilera iristean, zer esan zieten?

Denok zerrendaren arabera geunden erroldatuta eta jaitsi zirenean segituan ihardetsi zieten: "Hiru igo zineten eta lau jaitsi, zergatik?", amaren erantzuna: "Hau nire alaba da, kontrabandokoa".

Orduan eskuzabal hartu zintuzteten.

Zer iruditzen europar herrialdeen jokabidea gaurko errefuxiatuekiko? Izugarria iruditzen zait aterperik ez ematea, guri hemen, Txilen eman ziguten bezala. Hainbeste heriotza, hainbeste gorroto... Ateak ireki behar dira herrialde guztietan. ●